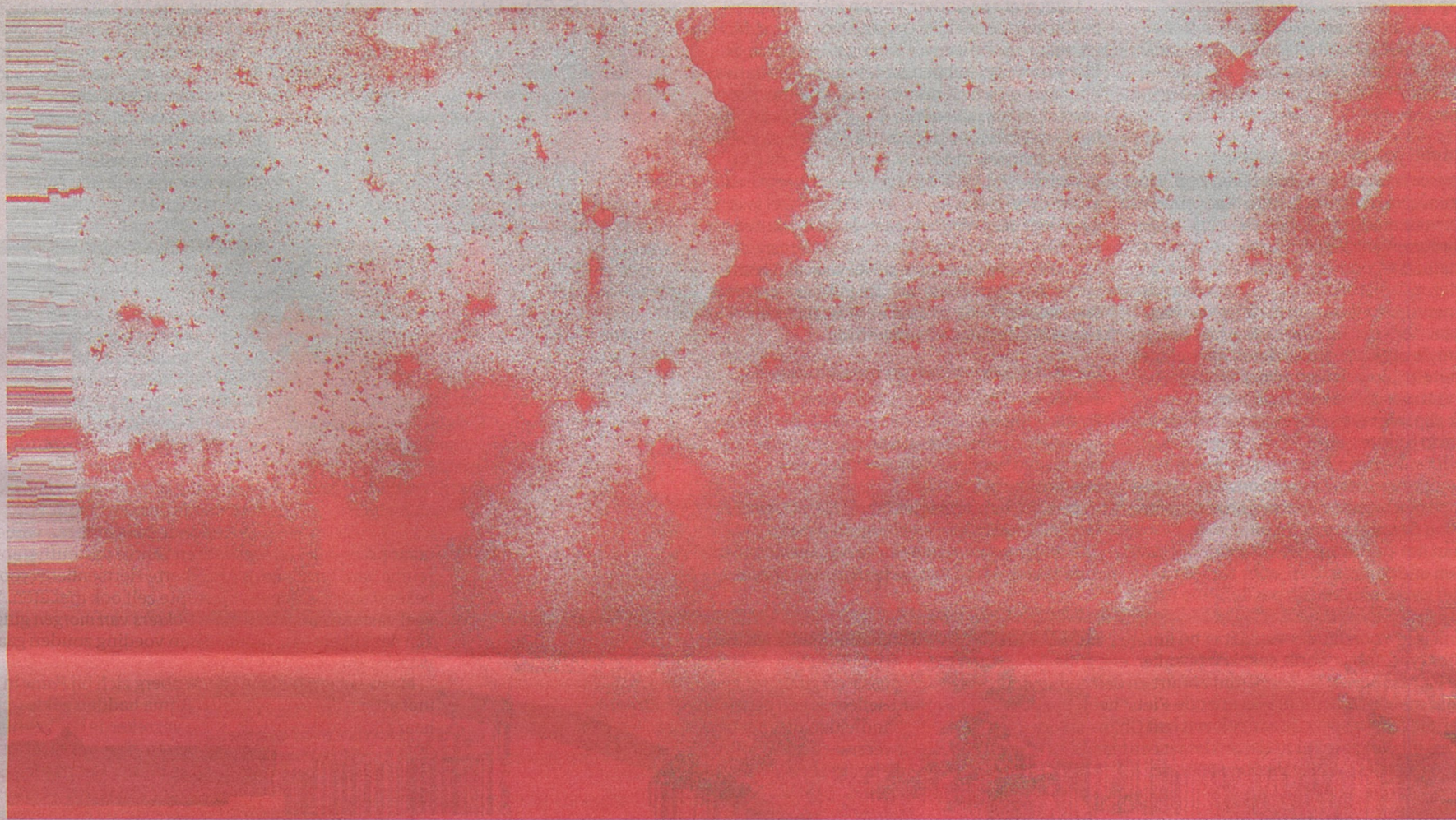

De aarde gaat eraan,

De videostill **unfold.alt** (2016) van Ryiochi Kurokawa op de tentoonstelling *One Way Ticket to Mars*.

BEELD RYIOCHI KUROKAWA

dan maar naar Mars

TENTOONSTELLING Mars biedt een grenzeloze stof tot dromen, maar de buitenaardse schoonheid heeft ook een donkere kant. Dat is nu te zien op de tentoonstelling *One Way Ticket to Mars* in Amersfoort.

Door onze medewerker **Sandra Smets**

Je moet er maar zin in hebben. Een leven met claustrofobie, heimwee, depressie, met het verlies van alles wat het leven aangenaam maakt. Maar toch: toen in 2013 het plan startte om mensen naar Mars te brengen, meldden zich ruim 200.000 kandidaten. Blijkbaar vonden 200.000 mensen het wel een aantrekkelijk idee om zich te vestigen op een planeet waar het oppervlak giftige stoffen bevat, de dampkring uit gassen bestaat, waar het ijskoud is (50 à 60 graden onder nul). Waar geen chocola is.

Bovendien: het is een enkele reis, zoals aangegeven door de titel *One Way Ticket to Mars* van een tentoonstelling in Kunsthal Kade in Amersfoort. Het is een expositie die in een prachtige veelzijdigheid de rode planeet belicht, de reis erheen, het sterrenschon en natuurlijk de grote waarom-vraag. Waarom kiest iemand in vredesnaam voor zo'n onherbergzame toekomst?

Het eerste antwoord is natuurlijk: de klimaatramp op aarde. Waar maanreizen vorige eeuw nog samenhangen met vooruitgang en trots, lijkt het verlangen naar Mars nu voor sommigen de enige uitweg voor de mens om niet uit te sterven. De aarde gaat eraan, dan maar naar Mars.

Toch moeten we nog hier op aarde zijn om de complexe schoonheid van dat verlangen te etaleren. Kade doet dat met een tentoonstelling die zich ontvouwt als een imaginaire reis. Imaginair want al zijn er berekeningen, een capsule, een schaalmodel voor een behuizing (soort iglo), landschapsfoto's en een actueel weerbericht door NASA, niemand van ons is er geweest. Tot die tijd blijft Mars het domein van de verbeelding.

Die verbeelding is letterlijk fantastisch, met foto's van sterrenhemels en schilderijen van planeten. Een korte film van Lucy McRae toont een gymnasie die alvast in verlaten moderne ruïnes

oefent voor een zwaartekrachtarm bestaan, wonderschoon desolaat, afstand nemend van de aarde. Henk Stallinga presenteert een installatie van twaalf videoschermen die samen de branding van de zee tonen, een beeld dat langzaam verkleurt, zoals de aardse herinneringen op Mars zullen vervagen.

Collectieve verbeelding

Op de tentoonstelling staan wetenschap en kunst naast elkaar, waarbij het aan de kunst is om het buitenaardse bestaan te verbeelden - de eigenzinnig geschilderde ruimtecapsules van Tobias Tebbe zijn een hoogtepunt. Het is een collectieve verbeelding waar je deelgenoot van wordt en dat heeft Kade uitstekend gedaan. De expositie gunt de toeschouwer alle ruimte om eigen conclusies te trekken en beeld te vormen.

Want er zitten veel kanten aan het verhaal, zoals de video's van Bjorn Mel-

hus ook laten zien. Hij monteerde enkele interviews van mensen die solliciteerden naar het one way ticket, en dan zie je mensen bij wie je het gevoel hebt dat ze het aardse leven ondraaglijk vinden. Dan maar weg, in godsnaam, desnoods naar Mars. Ook wanhoop drijft de interplanetaire mens voort.

Nog los van het feit dat demonen je ook op Mars kunnen achtervolgen, is het de vraag in wat voor maatschappij daar belandt. Een andere video van Melhus, met Hollywood-scifi-landschappen van onaardse rode woestijnen, verhaalt over het eigendom van Mars waar zowel overheden als multinationals op azen. Er is nog niet veel reden om aan te nemen dat daar een democratie gaat ontstaan, maar een technocratische repressie. Als dat ons voorland is, dan zijn die onherbergzaam rode landschappen een nog gruwelijker decor dan de klimaatramp doet vermoeden.

Beeldende kunst

One Way Ticket to Mars

T/m 12/1 in Kunsthal Kade, Amersfoort.
Inl: kunsthalgade.nl
●●●●●

V recensies

Kijk voor alle recente recensies (ook van de hiernaast aanbevolen exposities en voorstellingen) op volkskrant.nl/recensies

Muziektheater

Deze bewerking van Orwells *Animal Farm*, geschreven en geregisseerd door Marije Gubbels, is geschikt voor iedereen van 8 jaar en ouder. Tournee t/m 30/11. *********

Dans

Omar Rajeh laat met *#minaret* zien dat ook een droneoorlog niet gepaard gaat met schone handen. Toffe cameratechniek is in Syrië wapentuig. Te zien op 1/11. *********

Theater

Het Debuut is een van de beter bewaarde geheimen van het Nederlandse theater, door drie jonge makers. Allen zijn ze op zoek. Tournee t/m 2/11. *********

De tentoonstelling *One Way Ticket to Mars* in Kunsthall Kade doet vooral hevig verlangen naar onze **oude, vertrouwde aarde**.

One Way Ticket to Mars
Beeldende kunst

Kunsthall Kade,
Amersfoort,
t/m 12/1.

Met trillende stem fantaseren marspioniers in een fictief logboek over de geur van pasgemaaid gras.

Waarschuwing: zoals je zelfs op de meest felbegeerde vakantie in het donzigste hotelbed overvallen kunt worden door een hevig verlangen naar je eigen bed, zo kan het zomaar gebeuren dat je tijdens een bezoek aan *One Way Ticket to Mars* plotseling wordt overspoeld door heimwee. Niet zozeer naar je eigen bed, hoewel dat hopelijk een stuk comfortabeler is dan de piepkleine stretcher waarop je jezelf in de ruimtecapsule van kunstenaarscollectief De Spullenmannen kunt neervlijen. In de tentoonstelling waan je je even zo ver van huis dat een hevig verlangen naar onze oude, vertrouwde aarde zomaar de kop kan opsteken.

Mars lonkt, al eeuwen. Als meest nabije planeet is het de drempel van het universum, de eerste stap op weg naar de verovering van andere planeten. Maar waar de verovering van het universum vorige eeuw nog vooral in het teken stond van een ongebreidelde geloof in menselijke en technologische vooruitgang, krijgt de Marsmissie langzamerhand ook een andere lading. Nu de aarde door klimaatverandering een steeds onherbergzamer plek kan worden, is de

vraag of leven op een andere planeet mogelijk is urgenter dan ooit.

Typisch iets voor het altijd eigenzinnige Kade om zo'n prikkelend en actueel gegeven te nemen als uitgangspunt voor een tentoonstelling. Slim vormgegeven als een imaginaire reis, gidst de expositie je langs verschillende perspectieven, met wetenschappers, kunstenaars en ontwerpers als medereizigers. Indrukwekkend zijn vooral de kunstwerken waarin - voorbijgaand aan glimmende ruimtepakken en gepokte planeten - een nieuwe taal wordt gevonden om de reis naar het buitenaardse op te roepen. Zo werd de afwezigheid van zwaartekracht nog nooit zo mooi verbeeld als in de video *Slow object nr. 4* van Edith Dekyndt: een doodgewoon rubberen elastiekje dat onder water een gewichtloze dans opvoert.

Terwijl je in gedachten wegzweeft naar het heelal, trekt *Astronaut Aerobics* je weer bruut terug naar de realiteit. In deze visueel overdonderende film van Lucy McRae bereidt een jonge vrouw zich voor op de fysieke en mentale uitdagingen van een ruimtereis. Die zijn niet gering: depressie, eenzaamheid, verslapping van je spieren - het ruimteleven klinkt ineens een stuk minder betoverend.

Die deceptie speelt ook de hoofdrol in *Non-Sens*, een audiokunstwerk van theatermaker Carolien Arnold. Hierin doen een aantal Marspioniers in een fictief logboek verslag van de invloed die het verblijf op een nieuwe planeet heeft op hun zintuigen. Met trillende stem fantaseren ze over de geur van versgemaaid gras, de tinteling van een hap citroen op je

tong of het gevoel van een fris briesje.

En wat zouden we moeten zonder de zee? Over de golven die je in de installatie *Heimweh* van Henk Stallinga tegemoet bruisen zit een groene waas, een vervorming, zoals herinneringen met de tijd ook vertroebelen. Als die plotseling optrekt en de lucht, de zee en het zand in onvergelykbare blauwen goudtinten over elkaar heen buitenen is het net alsof je zintuigen een zuurstofinjectie krijgen. Een beetje zoals het moet voelen wanneer je maandenlang gerecyclede lucht heb zitten happen in een benauwde capsule en plotseling de zeewind op je gezicht kunt voelen.

Verrassend genoeg is *One Way Ticket to Mars* daarmee uiteindelijk vooral een prachtige, tikje weemoedige ode aan de aarde.

Sarah van Binsbergen

ENKELTJE MARS? 10 MILJARD DOLLAR GRAAG

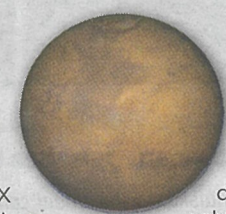
Je bent acht maanden onderweg en komt voorlopig niet terug.

Al sinds de jaren vijftig worden er plannen gemaakt voor een bemande missie naar de rode planeet. Hoe realistisch is het idee van een kolonie op Mars? En wanneer kun-

nen we de eerste bemande Marsreis verwachten?

Als het aan de in Amersfoort gevestigde organisatie Mars One ligt, niet lang meer. Zij presenteerde in 2011 het plan om een kolonie op Mars te stichten. In korte tijd schreven duizenden ge-

gadigden zich in. Ondernemer en uitvinder Elon Musk van SpaceX beweert dat het hem rond 2024 moet lukken, en ruimtevaartorganisatie Nasa onderzoekt of het mogelijk is om vanaf 2030 mensen naar Mars

te sturen. Voor die reis - op dit moment geschat op een duur van zo'n acht maanden - moet je goed in de slappe was zitten: het kost ruwweg 10 miljard dollar om één persoon naar Mars te brengen, enkele reis.

Foto Getty

Henk Stallinga, Heimweh, (2019)
Foto Mike Bink

Dromen over de rode planeet

Ooit dachten we dat er leven op Mars is, nu willen we er zelf heen. Waar komt toch de fascinatie voor die planeet vandaan? De tentoonstelling 'One Way Ticket to Mars' zoekt naar antwoorden.

Door Jeroen Bos
Fotografie:
Mike Bink

Wij aardbewoners hebben een speciale band met Mars,

de planeet waarop we al sinds de 19de eeuw onze verlangens en angsten projecteren. Eerst hoopten we tevergeefs dat er intelligent leven is. Nu stoeien Amerikaanse techmiliardairs met megalomane plannen om Mars te koloniseren. Vanwaar toch die obsessie met deze dorre, onleefbare planeet?

Als het aan Elon Musk ligt, zien we over een paar jaar de eerste mensen op de rode planeet lopen. Zijn bedrijf SpaceX bouwt een ruimteschip dat een retourtje Mars mogelijk moet maken. En Musk zelf wil dolgraag naar Mars. De flamboyante ondernemer zou het zelfs niet erg vinden als hij er

Hoe zou een
onderkomen op
Mars eruitzien?
'En toen', van De
Spullenmannen,
2019.

Een model van de ExoMars-rover die naar de planeet zal gaan, van Marco Broeders, van Co2RO.

zou sterven, mits het maar niet is doordat het ruimteschip te pletter slaat voor hij voet op rode bodem heeft gezet.

Musk is niet de enige die droomt over Mars. Het inmiddels failliete Amersfoortse Mars One ontving ruim 200.000 aanmeldingen van mensen die een reis naar de planeet willen maken. Let wel: het bedrijf bood alleen een enkele reis aan. Zij waren dus bereid te sterven alleen om heel even op de rode planeet te verblijven.

Mars spreekt al heel lang tot de verbeelding. Het begon allemaal met een slordige vertaling. Toen de Italiaanse astronoom Giovanni Schiaparelli in 1877 zijn telescoop op Mars richtte, zag hij don-

kere lijnen over de planeet lopen. *Canali* noemde hij ze, waarmee hij 'waterlopen' of 'stroombeddingen' bedoelde. In het Engels zou dat *channels* zijn, maar ongelukkigerwijs werd het vertaald als *canals*, oftewel 'kanalen'.

Een paar jaar eerder was het Suezkanaal voltooid, dat gold als een summum van technisch vernuft. Als er op Mars ook kanalen waren, moesten er wel hoogontwikkelde bewoners op de rode planeet leven, dachten sommige mensen althans. Dat idee werd flink aangejaagd door de Amerikaanse astronoom Percival Lowell, die een ware Mars-manie ontketende.

Zo doken de eerste marsmannetjes op in de publieke verbeelding. Wezens die fascineren, maar ook angst inboezemen, om over te dromen en bij te griezelen, zoals in *The War of the Worlds*, van schrijver H.G. Wells, dat in 1897 als een feuilleton verscheen. Hij schrijft

'Oude spirituele reiziger', een beeld van Jan Fabre uit 1979.

Een kamer met attributen die Mars in de populaire cultuur laten zien.

over Mars-bewoners die de aarde willen overnemen. Mensen zijn kansloos tegen het superieure wapentuig van de marsmannetjes, zoals een hittestraal en giftige zwarte rook. Maar dan sterven de buitenaardse bezoekers plots massaal, geveld door aardse bacteriën en microben.

Paniek

De gedachte dat er intelligent leven op Mars kan zijn, was geen obsessie van een kleine groep gekkies. Dat bleek wel toen de Amerikaanse acteur Orson Welles in 1938 een hoorspel maakte van *The War of the Worlds*. De radio-uitzending was zo levensecht en het geloof in marsmannetjes kennelijk zo sterk, dat er op verschillende plekken in de Verenigde Staten paniek uitbrak.

Het was allemaal een illusie, net als de canali van Schiaparelli. De zeeën en rivieren die hij en

andere 19de-eeuwse astronomen dachten te zien, bleken bij nader inzien gezichtsbedrog. Ze hadden donkere en lichte vlekken op Mars gezien en hun hersenen tekenden daar niet-bestaande lijnen tussen.

De echte koude douche voor alle gelovelingen in leven op Mars kwam in 1965. Na een vlucht van zeven maanden bereikte de Mariner 4-sonde als eerste ruimtevaartuig de rode planeet. Althans, hij vloog er op grofweg 10.000 kilometer afstand voorbij. De Mariner 4 maakte de eerste close-upfoto's van Mars, 21 stuks. Die deden alle hoop op leven vervliegen.

Mars bleek een dorre woestijnachtige planeet, zonder zeeën en begroeiing. De sensoren van de Mariner 4 maten bovendien een bijzonder sterke ultraviolette straling en een zeer lage luchtdruk. Het was duidelijk: zoals de marsmannetjes van H.G. Wells niet konden overleven op aarde,

Intelligent leven op Mars was geen obsessie van een kleine groep gekkies

Wat zou jij missen als je op Mars zou wonen?
Henk Stallinga, 'Heimweh', 2019.

zou leven zoals wij het hier kennen niet op Mars kunnen bestaan.

Toch is dat precies waar superrijke Amerikaanse ondernemers als Elon Musk (Tesla) en Jeff Bezos (Amazon) van dromen. En belangrijker nog, waar zij enorme sommen geld in investeren. Musk wil van de mens een 'multiplanetaire soort' maken. Hij wordt gedreven door een sterk geloof in vooruitgang, maar ook door de benauwende wetenschap dat de mens als soort niet het eeuwige leven heeft. 'Vroeg of laat moeten we het leven verder brengen dan onze blauwe modderbal, anders sterven we uit', zei hij al in 2008.

Mars als plan(eet) B, voor als het hier op aarde verkeerd loopt. Dat

klinkt aantrekkelijk en het is niet voor niets een terugkerend thema in sciencefictionboeken. Maar terravorming, het leefbaar maken van de planeet, is razend moeilijk en misschien wel onmogelijk.

Hoewel Mars van alle planeten het meest op de aarde lijkt, zijn de verschillen nog steeds enorm. Mars is kleiner dan de aarde en daardoor is de zwaartekracht ruim de helft minder sterk. De atmosfeer en de bodem zijn bovendien giftig, de temperatuur is gemiddeld -63 °C en Mars heeft geen magnetisch veld om de planeet te beschermen tegen zonnewind.

De zelfvoorzienende stad die Musk op Mars wil bouwen, zal dus een soort kaasstolp moeten zijn, die de bewoners beschermt tegen de dodelijke buitenwereld. Zouden mensen echt op zo'n plek willen wonen, kunstmatig in leven gehouden in een gigantische couveuse? Jeff Bezos denkt van wel.

Rechts: wie sturen we naar Mars? Vrouwen zijn kleiner dan mannen en hebben dus minder eten nodig.

Hij gelooft dat er ooit een biljoen mensen in de ruimte zullen wonen en werken. Niet per se op Mars, maar in ruimtekolonies, die als kunstmanen om de aarde draaien.

Bezos ziet het heelal als een plek waar de mens oneindig veel zonne-energie kan winnen. Volgens de techmagnaat heeft de mensheid over tweehonderd jaar zoveel energie nodig dat de hele aarde met zonnecellen bedekt moet worden. Het is overigens niet duidelijk waar hij die aanname op baseert. 'Het is een makkelijke keuze', zei hij al eens. 'We weten wat we willen en moeten nu gewoon aan de slag gaan.'

Nieuwe beschavingen stichten in het heelal. Sciencefictionlief-

Links: 'The Modeling', Michiel Pijpe, 2016.

Lena Lapschina tekende voor deze expositie op foto's van de Russische ruimtevaart.

hebbers likken hun vingers af bij het idee, maar zal het er ooit van komen? De werkelijke reden om naar Mars te gaan, lijkt veel banaler: er valt geld mee te verdienen. Niet alleen met ruimtetoerisme, maar ook door er grondstoffen, zoals zeldzame metalen te delven. De eerste mijnbouwbedrijven maken zich al op om naar de maan te gaan, en dan mogelijk naar Mars.

De ironie ... Mars als reserveplaneet, omdat we onze eigen planeet verwoesten met een onontbeerbare hang naar grondstoffen en groei. Maar als we dan echt naar Mars gaan, is het juist om dat systeem in stand te kunnen houden. Of zit er toch meer achter

deze dromen over Mars? De mens heeft die planeet altijd al kunnen zien als een oranje-rode 'ster' aan het firmament. Met de eerste telescopen werd het beeld van Mars scherper, maar er bleef voldoende ruimte voor de verbeelding. Enter de marsmannetjes. Tegenwoordig weten we veel meer over Mars. Toch blijft het, in de woorden van auteur Robert Crossley, een planeet met een verleden maar zonder geschiedenis. Mars is een tabula rasa. En wat is er nou heerlijker en verleidelijker dan daar de eerste woorden op te schrijven? □

EXPOSITIE

One Way Ticket to Mars
Kunsthall KadE (Kunst aan de Eem), in Amersfoort, tot 12 januari. kunsthalkade.nl

Hoewel Mars van alle planeten het meest op de aarde lijkt, zijn de verschillen enorm